

N:o 84.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1898, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående upphörande af den i Skåne, Halland och Blekinge utgående helgonskyld.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 53) af den 31 december 1897 har Kongl. Maj:t, med åberopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att besluta:

1:o) att den i Skåne, Halland och Blekinge utgående helgonskyld skulle från och med år 1900 upphöra att utgå;

2:o) att, der helgonskyld eller ersättning därför med visst bestämdt belopp enligt fastställd lönereglering inginge i presterskapets aflöning, godtgörelse skulle presterskapet beredas af presterskapets löneregleringsfond, men i annat fall vid löneregleringsbestämmelserna förblifva; samt

3:o) att, beträffande den i öfrigt utgående helgonskyld, det skulle åligga församlingarna att hålla nuvarande tjänsteinnehafvare skadeslösa för den minskning i aflöningsförmåner, som uppstode genom helgonskyldens upphörande.

Af förberörda statsrådsprotokoll inhemtas, hurusom, sedan inom Riksdagen förslag väckts, dels att den inom Lunds stift och Halland utgående helgonskylden måtte, der den icke ingått i presterskapets aflöning, helt och hållet upphöra att utgå, dels ock om föranstaltande af

en utredning i samma syfte, Riksdagen uti skrifvelse den 6 maj 1891, med anförande, att, då de uråldriga skatteförhållandena inom vårt land, såvidt möjligt, borde ordnas, frågan om upphörande af den inom ofvannämnda landsdelar utgående helgonskylden icke borde undanskjutas, att ett afskaffande af ifrågavarande, i äldre tider till presterskapets och klockares aflöning utgående, men sedermera äfven till andra med dess ursprungliga bestämmelse jemförliga ändamål anvisade skatt visserligen icke kunde ega rum utan att måhända i dess ställe andra afgifter pålades, men att denna fråga i allt fall syntes kräfva en i antydda syfte verkställd utredning, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning, om och under hvilka vilkor den i Lunds stift och Halland utgående helgonskylden kunde upphöra att utgå, samt derefter hos Riksdagen göra den framställning i ämnet, hvartill förhållandena kunde befinnas föranleda.

I anledning häraf hade Kongl. Maj:t genom remiss den 5 juni 1891 anbefalt kammarkollegium att i detta ärende, efter vederbörandes hörande, inkomma med utlåtande. Kammarkollegium hade satt vederbörande kyrkoförsamlingar samt öfriga, hvilkas rätt kunde anses vara af frågan beroende, i tillfälle att deruti sig yttra, ehuru endast en del häraf sig begagnat, äfvensom infordrat utlåtanden af domkapitlen i Lund och Göteborg samt Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads, Malmöhus, Blekinge och Hallands län, hvilka senare embetsmyndigheter jemväl öfverlemnats åtskilliga uppgifter angående helgonskylden i de särskilda församlingarna m. m. äfvensom yttranden, afgifna af en del länsmän och kronofogdar. För resultatet af den utredning, som sålunda åvägabragts, hade departementschefen med ledning af kammarkollegii den 29 november 1895 afgifna utlåtande redogjort på följande sätt.

*Helgon-
skyldens
ursprung
m. m.*

Redan under katolska tiden hade helgonskyld (helneskyld) utgått till såväl präster som degner (klockare) i Skåne, Halland och Blekinge; ett af erkebiskop Birger år 1503 utfärdadt bref innehöller i detta afseende att, sedan kyrkoherden i Arrie Morten Boesön tillkännagifvit, det några hans socknemän icke velat gifva honom den rätta »sognerente», å satt landemöde i Lund, efter de gamle danne mänds sigelse, som tillförne hafde wærit i dom och rette i samme sag för Arche-Bisp Tue och Arche-Bisp Jens», afsagts följande, af erkebiskopen i Lunds domkapitel fastställda dom, »att hvar 2 hedske waar siddendis med adskild disk och dug, och hafde skild ager och eng, huus och grund, och huer weed sin jord och adskillige ager at plöije och erie, och adskillige enge at slaa och bruge, huer efter sin willie, och sig till nytte, de skulle giöre och gifwe deris sognepräster och

degne tho hellneskylder, och som de ere fleere at tage deris sogneredsell till dennem, saa bör dem och at giöre tuende helneskylder redsell igien. Desligeste ochsaa giörende bönder tuende helneskylder, som haffwe tuende gaarder under sig och bruger ager och eng; och gifwer till jorddrothen tuende landgilder; men huor 2 bönder sidde i een gaard och den ene laaner den andre nogen ager eller eng for willie eller wenskabs skyld; de giöre icke uden een helnedsskyld.» I den efter reformationen utfärdade danska kyrkoordinantien af den 14 juni 1539 hade prester och klockare tillförsäkrats att fortfarande få uppbära hvad de i biskoparnes tider åtnjutit, således äfven helgonskylden, hvilken enligt en förordning af den 1 oktober samma år skulle utgå till klockarne i Skåne med 2 skäppor af hvarje »soguemand»; och hade uti den med anledning af Fredrik II:s bref den 11 augusti 1569 upprättade så kallade Lunds stifts landebok för de flesta socknar i Skåne, Halland och Blekinge under rubrik: »reditus pastoris» och »reditus æditui» upptagits bland annat den presten och klockaren tillkommande helgonskyld antingen med en summa för socknen i dess helhet eller med det belopp, som utgått från hvarje helgonskyldpligtig egendom (gaard, mand, någon gång qvarn eller fästa) inom socknen.

Vid föreningen med Sverige hade prester och klockare i förenämnda landskap blifvit ej allenast genom fredsfördragen utan äfven genom Malmö recess och särskilda resolutioner tillförsäkrade att fortfarande få uppbära sina gamla inkomster, deribland således äfven helgonskylden; och hade denna rättighet sedermera vid upprepade tillfällen blifvit bekräftad. Så innehölle 8 och 15 punkterna af kongl. förordningen den 16 oktober 1723 angående skånska presterskapets uppbörd af deras åhörare, hvilken blifvit stadfästad i presterskapets privilegier af samma dag, att presterskap och klockare finge bibehålla helgonskylden i de socknar, hvarest densamma bevisligen af ålder utgått samt ej blifvit afskaffad; och i Kongl. Maj:ts stadfästelse den 9 juni 1747 på den emellan presterskapet och allmogen i Blekinge träffade förening om presträttigheterna hade stadgats dels i 11 punkten, att de socknar, hvilka förut utgjort helgonskyld till presterskapet, fortfarande skulle erlägga densamma, dock efter skedd öfverenskommelse mot befrielse från deltagande i prestgårdsbyggnad, dels i 13 punkten, att, då klockarne hade i uppdrag att jemte det de förrättade klockarembetet jemväl undervisa ungdomen, den så kallade helgonskylden fortfarande skulle utgå i de församlingar, der sådan från gamla tider blifvit till dem erlagd, hvaremot i de socknar, der någon helgonskyld icke erlades, i stället skulle utgöras

den så kallade klockareskäppan af hvart hemman, litet eller stort, efter numren.

Den till presterskapet anslagna helgonskylden syntes hafva blifvit redan tidigt afskaffad i många församlingar, men utgjordes i åtskilliga ännu vid den tid, då genom förordningen den 11 juli 1862 en allmän reglering af presterskapets löner påbjöds. I sagda förordning nämndes helgoskylden ej särskildt, men hade meningen tydligen varit, att densamma skulle, för den tid löneregleringarna blefve gällande, jemte tionden och öfriga jorden åliggande utskylder till presterskapet, utbytas mot andra afgifter, fördelade efter de i nämnda förordning för sistberörda utskylder angifna grunder.

*Klockare-
helgonskyldens
öfverförande
till stads-
skolorna.*

Den klockaren tillkommande helgonskyld hade af honom uppburits ej allenast för hans verksamhet till kyrkotjenstens, särskildt kyrkosångens upprätthållande, utan äfven för den undervisning, han hade till åliggande att lemna socknens barn. Redan tidigt hade emellertid åtskilliga klockare-sysslor jemte dermed förenade inkomster blifvit disponerade för stadsskolornas behof; så stadgades i kyrkoordinantien af år 1539, att de landtsocknar, som låge nära köpstäderna, skulle taga sig »sognedegner» af skolorna och låta dem till hjälp vid studierna få uppbära den vanliga räntan, deribland helgonskylden, och i bref den 24 mars 1568, att, då mångenstädes uti Skåne socknemännen uti socknar närmare städerna icke ville hafva »degner» af skolorna, såsom ordinantien utvisade, utan sjelfve togo till degner hvilka de behagade, somliga alldeles olärde och oduglige att undervisa socknens ungdom i deras barnalärdom och att göra vederbörlig tjänst i kyrkan, så skulle, när de »landsdegner», som befunes i någon socken, belägen 2 mil nära städerna, doge eller på annat sätt komme från socknarne, ditsändas personer från skolorna i närmaste städer, att superintendent och skolmästare borde hafva inseende deröfver, att i socknarne tillsattes personer, som vore så lärde och förståndige, att de kunde göra den tjänst, som ålåg en degn, samt undervisa ungdomen, och att socknemännen skulle till dessa personer utgöra den årliga ränta, som tillkomme en degn efter ordinantien. Detta tillvägagångssätt hade dock haft den olägenhet med sig, att ej endast lärjungarne i skolorna blifvit försummade utan äfven församlingarna kommit i saknad af nödig betjening till sina hemmavarande barns undervisning, hvarför den förändring snart vidtagits, att skolorna i stället för att utskicka sina disciplar till socknarne, vanligen låtit förrätta klockaretjensten genom särskilda substituter, hvilka erhållit en del af klockarelönen, hvaremot återstoden, särskildt helgonskylden, tillfallit

skolorna och af dem användts dels till aflöning åt lärare, dels till understöd åt disciplar.

För klockarne, som, äfven efter föreningen med Sverige, jemte tjänst i kyrkan fortfarande hade att ombesörja barnundervisningen i församlingen, hade helgonskylden utgjort en ganska väsentlig del af deras inkomst. Från de församlingar, hvilkas klockaresysslor disponerats för stadsskolornas behof, hade denna utskyld liksom under danska tiden, helt eller delvis, till skolorna, hvilka vanligen ombesörjde klockaretjänstens uppehållande genom af dem särskildt aflönade substituter, men hade det snart blifvit regel, att nämnda församlingar sjelfva i vanlig ordning, utan att skolorna hade något att dermed skaffa, tillsatte klockare, hvilka, ehuru i viss mån fortfarande betraktade såsom substituter under skolorna, fått sig tillerkänd en bestämd del af klockarelönen, då återstoden, vanligen helgonskylden, af församlingarna utgjordes såsom understöd åt stadsskolorna.

Genom § 63 i resolutionen på städernas allmänna besvär den 12 april 1739 hade förordnats, att, då de klockare, som bodde närmast städerna, måste lemna hela helgonskylden till skolorna, men de från städerna aflägsnare boende åtnjöte densamma oafkortad, landshöfdingarne i Skåne och konsistorium skulle med vissa deputerade af alla fyra stånden sammanträda i orten och, sedan vederbörande blifvit hörde, åtminstone inom 1739 års slut till Kongl. Maj:t inkomma med projekt, huru till en jemnlighets erhållande mellan klockarne uti spanmålsleveransen, det quantum, som vore anslaget skolorna in natura, kunde indelas proportionaliter på samtliga klockarne i Skåne, på det såväl den ene som den andre måtte hafva sitt uppehälle. Den så kallade jemkningskommissionen hade den 11 mars 1740 afgifvit betänkande angående nämnda förrättning, men den 27 april 1742 hade Kongl. Maj:t beslutit, att, då en dylik jemkning icke kunde verkställas utan att någon lede i sin rätt, helgonskylden skulle ställas på gammal fot, som den varit före år 1719 och af ålder. Helgonskylden hade sålunda fortfarande uppburits från en del socknar till hufvudsaklig del af stadsskolorna.

Sedan fråga väckts om inrättande af ett gymnasium i Lunds stift, samt domkapitlet i Lund, som fått i uppdrag att utreda, huruvida och till hvilket belopp klockarnes spanmålslöner skulle kunna användas såsom en fond för ett dylikt gymnasium, föreslagit, att för ändamålet skulle disponeras, utom hvad förut till skolorna anslagits, ytterligare 1,047 tunnor korn af helgonskylden, deraf 509 tunnor från Malmöhus

*Klockarehel-
gonskyldens
återförande
till landsför-
samlingarna.*

län, 479 tunnor från Kristianstads län och 59 tunnor från Blekinge län, hade detta förslag blifvit gilladt af Kongl. Maj:t genom bref den 9 december 1836, som tillika anbefalt upprättandet af en katedralskola i Lund; men sedan åtskilliga församlingar och innehafvare af patronatsrätt häremot erinrat, att församlingarna borde bibehållas vid denna helgonskyld, hvilken vore erforderlig dels till klockarnes aflöning, dels till sockenskolornas behof, och Rikets Ständer medgifvit, att, med afseende på den stora vigten af folkskoleväsendets förbättring, de församlingar, som ville använda helgonskylden till folkundervisningens främjande, finge återbekomma densamma, så hade Kongl. Maj:t genom bref den 27 juli 1840 förordnat, att de församlingar, af hvilkas helgonskyldskorn påräknats bidrag till katedralskolan i Lund, borde, såvidt de förbunde sig att uteslutande till folkundervisningens främjande inom församlingarna använda förutnämnda bidrag af ifrågasatt spanmål, bibehållas vid oqvald besittning af detsamma, till följd hvaraf denna till indragning ifrågasatta del af helgonskylden på åtskilliga ställen fått af klockarne bibehållas mot deltagande i undervisningen i folkskolorna, men på andra ställen anslagits till folkundervisningen.

De inom 2 mil från städerna belägna församlingar, från hvilka helgonskyld sedan gammalt utgått till vissa stadsskolor inom Lunds stift och Halland, hade nu önskat, att jemväl denna helgonskyld skulle återställas till deras disposition, och uti skrifvelse den 19 juli 1854 hade Rikets då församlade Ständer anmält, att de för sin del beslutat, det berörda helgonskyld borde från skolorna skiljas och till församlingarna återgå, med förbindelse för dessa att, angående helgonskyldens framtida användande, till vederbörande konsistorier afgifva förslag, hvilka derefter borde af dessa, jemte eget yttrande, till Kongl. Maj:ts pröfning insändas.

Sedan från församlingarna inkommit förslag till användande af denna helgonskyld, som inom Lunds stift utgjorde 25 tunnor 18 kappar råg, 1,323 tunnor 6 $\frac{1}{6}$ kappar korn, 6 kappar rågmjöl, 6 kappar kornmjöl, 3 $\frac{1}{2}$ smör och 1 riksdaler 42 skillingar i penningar, samt uti Halland 96 tunnor 8 $\frac{2}{3}$ kappar korn och 5 tunnor 8 kappar hafre, hade Kongl. Maj:t genom bref den 17 september 1856 och den 26 februari 1858 meddelat bestämmelser om det sätt, hvarpå nämnda helgonskyld i de olika församlingarna skulle användas till deras egna behof i öfverensstämmelse med det ursprungliga ändamålet, nemligen dels till klockaren, stundom med skyldighet för honom att deltaga i barnundervisningen eller blifva organist, dels till organisten, dels ock till undervisningsväsendet, antingen utan särskild disposition eller för bestämdt

ändamål såsom skollärares aflöning, anskaffande af skolmateriel m. m., hvarjemte föreskrifvits, att i de fall, der beslut endast tillsvidare fattats om helgonskyldens användande, de nya beslut, som kunde ifrågakomma, skulle underställas Kongl. Maj:ts pröfning, hvilket dock ej syntes hafva skett, äfvensom, beträffande sättet för helgonskyldens utgörande, att lösen för den till församlingarna återgående helgonskylden skulle, såvida icke vederbörande derutinnan särskildt öfverenskomme, jemlikt stadgandet i kungörelsen den 11 maj 1855 angående sättet för grundräntors och kronotiondes utgörande utgå efter medelmarkegångspris.

Med förmålan att genom förberörda åtgärder de församlingar, från hvilka helgonskyld utginge, visserligen blifvit så till vida likställda, att klockarehelgonskylden inom dem alla finge användas för sin ursprungliga bestämmelse, men att, i afseende på dispositionen inom den sålunda bestämda gränsen, för de församlingar, från hvilka helgonskylden varit till stadsskolorna anvisad, en möjlighet blifvit beredd att med inkomsten deraf kunna minska bidragen till folkskolan, samt att de öfriga församlingarna nu äfven önskade komma i åtnjutande af denna förmån, hade Riksdagen uti skrifvelse den 24 maj 1875 hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och i hvilken mån vederbörande församlingar kunde medgifvas rättighet att sjelfva förfoga öfver den helgonskyld, som af församlingarna utginge till klockarne, med vilkor dock att denna afgift skulle användas för det med densamma ursprungligen afsedda ändamål, kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning, äfvensom att Kongl. Maj:t måtte tillse, om och huruvida i de församlingar, der ett sådant förfogande öfver helgonskylden kunde komma att föranleda minskning i klockarens lön, pastoratet i dess helhet måtte kunna tillförbindas att efter samma grund emellan församlingarna, hvarefter helgonskylden från början utgått, ersätta denna förlust till de klockare, hvilka redan erhållit fullmagt å tjensten vid den tid, då beslut i fråga om dispositionsrätten öfver helgonskylden på föreslaget sätt kunde komma att träda i verksamhet.

Sedan vederbörande blifvit hörde öfver berörda framställning, hade Kongl. Maj:t vid 1878 års riksdag uti nådig proposition angående förändrade bestämmelser för klockarnes aflöning föreslagit, att i församlingar, der lönereglering i enlighet med föreslagna grunder blifvit verkställd och begynt tillämpas, församlingarna skulle ega att, derest enligt dittills gällande bestämmelser klockaren uppburit helgonskyld, använda denna till kyrkotjenstens uppehållande och folkundervisningens behof.

Denna proposition hade ej af Riksdagen bifallits, men år 1883 hade Riksdagen för sin del antagit ett förändradt förslag till ordnande

af klockarnes löneinkomster, och hade, sedan kyrkomötet biträdt det samma, i öfverensstämmelse dermed utfärdats kungörelsen den 2 november samma år af innehåll, bland annat, att hvarje kyrkoförsamling, der klockarens löneförmåner icke redan blifvit ordnade i full öfverensstämmelse med de i kungörelsen stadgade grunder, skulle före 1886 års utgång å kyrkostämman verkställa sådan löneroglering, att, der helgonskyld inginge bland klockarens löneförmåner, dervid finge, så framt icke annorlunda beslutades, förblifva, dock att denna utskyld då skulle jemlikt 4 § omsättas och utgå i penningar, dervid till grund för omsättningen skulle läggas medeltalet af medelmarkegångsprisen i länet för de tio åren 1874—1883, samt att församling, hvars klockare enligt vidtagen löneroglering icke vidare komme att åtnjuta helgonskyld, egde använda denna till uppehållande i öfrigt af kyrkotjensten eller till folkundervisningens behof.

Öfver klockarehelgonskylden, som numera vore anslagen endast till församlingarnas egna ändamål, hade dessa således erhållit en i så måtto fri dispositionsrätt, att de egde besluta om dess användande ej endast till lön åt klockaren eller organisten utan äfven, sedan klockarens skyldighet att deltaga i barnundervisningen nästan helt och hållet upphört, till uppehållande af kyrkotjensten i öfrigt eller till folkundervisningens behof.

Deremot syntes man ej hafva åsyftat att genom ofvanberörda lagstiftningsåtgärder gifva församlingarna lagligt berättigande att besluta om helgonskyldens användande för andra ändamål än de ofvan angifna eller om dess totala upphörande, utan hade de beslut, som i sådant syfte fattats, blifvit, der besvär mot desamma anförts, af vederbörande myndigheter upphäfd.

Denna inskränkning hade inom Riksdagen framkallat flera förslag i syfte att få helgonskylden, som utgingo efter föråldrade grunder, helt afskaffad, hvilka förslag jemväl i så måtto vunnit Riksdagens godkännande, att Riksdagen uti den skrifvelse, som legat till grund för förevarande undersökning, anhållit, att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och under hvilka vilkor nämnda utskyld kunde upphöra att utgå.

Huru och till
hvad belopp
helgonskylden
utgår m. m.

Såsom ofvan angifvits, upptoge Lunds Stifts Landebok för de flesta socknar i Skåne, Halland och Blekinge den såväl presten som klockaren tillkommande helgonskyld antingen med en summa för socknen i dess

helhet eller med det belopp, som skulle utgå från hvarje helgonskyldpliktig egendom inom socknen. För bestämmande af beloppet af den från de särskilda socknarne utgående helgonskylden lemnade nämnda landebok och för Skåne 1671 års jordrefningshandlingar ännu den hufvudsakliga vägledningen i tvifvelaktiga fall. Fördelningen af helgonskylden på de särskilda egendomarne inom socknen hade deremot undergått större förändringar.

Redan genom resolutionen den 12 december 1693 på allmogens i Oxie, Skytts och Vemmenhögs härad besvär hade Kongl. Maj:t föreskrifvit, att helgonskylden skulle svara mot hemmanens storlek, så att icke lika mycket finge utkrävas af $\frac{1}{4}$ som af ett helt hemman, och sedan biskop Steuch å skolebetjenternas i Skåne vägnar klagat, hurusom deras löner blifvit mycket förminskade derigenom, att helgonskylden icke såsom förut erlades uti ett visst quantum utan på grund af resolutionen den 12 december 1693 efter hemmanens storlek, samt kammarkollegium uti afgifvet utlåtande anfört, att det öfverensstämde med förberörda resolution, att presterskapet oafkortadt borde njuta så mycket, som de af ålder under denna titel åtnjutit, hvadan sjelfva summan således borde blifva oförminskad men fördelas så, att ett helt hemman komme att gifva mera än ett halft, ett halft mera än ett fjerdedels och så proportionaliter, hade Kongl. Maj:t genom bref den 18 februari 1698, efter kollegii förslag, uppdragit åt generalguvernören Wellingk att låta författa en viss proportionerad fördelning hemmanen emellan, efter deras egor och storlek, till utgörande af helgonskylden i de socknar, som af forna tider varit underkastade denna utlaga.

Genom § 8 i kongl. förordningen den 16 oktober 1723 angående skånska presterskapets uppbörd af deras åhörare hade likaledes föreskrifvits, att vederbörande häradshöfding i allmogens närvaro skulle ransaka angående helgonskylden och derefter afgifva sitt betänkande till landshöfdingen i orten, uppå hvilkens framställning Kongl. Maj:t sedermera i frågan ville sig utlåta. I anledning häraf hade åtskilliga socknar i Skåne inkommit med ansökningar, att helgonskylden, som vore ojemnt fördelad på hemmanen, måtte blifva rättad och jemkad dem emellan till en proportionerad utgift, och hade Kongl. Maj:t i bref till dess befallningshafvande i Kristianstads län den 16 juni 1729 förklarar, att i de socknar, der helgonskyld med rätta borde utgå, grunden till dess fördelning borde tagas af tiondesättningen. Sedan genom förutnämnda bref den 27 april 1742, som närmast afsett jemkning socknarna emellan af den till stads-skolorna utgående helgonskylden, blifvit stadgadt, att nämnda utskyld skulle återställas på gammal fot som den varit före år 1719 samt att

hvarje försök till ändring eller jemkning deruti skulle vara förbjudet, syntes emellertid den uppfattning åtminstone till en tid hafva gjort sig gällande, att ej heller jemkning af helgonskylden inom socknarne vidare finge ega rum, såsom bland annat franginge af Kongl. Maj:ts resolution den 17 januari 1793 uppå en anhållan af allmogen i Luggude härad om helgonskyldens fördelning mellan hemmanen efter deras storlek.

Beträffande sättet för utgörandet af helgonskylden, syntes andra bestämmelser ej hafva meddelats än att, på sätt ofvan anförts, dels genom brefvet den 17 september 1856 bestämts, att lösen för den från stadsskolorna till församlingarna återgående helgonskylden skulle, såvida icke vederbörande derutinnan annorlunda öfverenskomme, jemlikt stadgandet i kungörelsen den 11 maj 1855 angående sättet för grundräntors och kronotiondes utgörande, utgå efter medelmarkegångspris, dels genom kungörelsen den 2 november 1883 angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster att, der helgonskyld vid ny lönereglering bibehölles för klockare, densamma skulle omsättas och utgå i penningar, dervid till grund för omsättningen skulle läggas medeltalet af medelmarkegångsprisen i länet för de tio åren 1874—1883.

Presterskapets helgonskyld utginge visserligen ännu såsom af gammalt i en eller annan församling, der löneroglering på grund af förordningen den 11 juli 1862 ej börjat tillämpas, men vid de lönerogleringar, som verkstälts på grund af nämnda förordning, syntes helgonskyld i gammal form hafva bibehållits endast för kyrkoherden i Gammalstorps och Ysane församlingars pastorat, hvilken, enligt resolution den 21 december 1868, utöfver öfriga honom tillerkända löneförmåner, fortfarande egde uppbära helgonskylden, utgörande 106,2 kubikfot korn från Gammalstorps och 76,17 kubikfot från Ysane socken. I öfriga församlingar åter, der helgonskyld utgått till presterskapet, hade densamma vid nämnda lönerogleringar antingen helt afskaffats, såsom i Mjellby enligt resolution den 15 december 1865 mot skyldighet för församlingen att öfvertaga en del af byggnadsskyldigheten å prestgården, eller ock blifvit omsatt och fördelad efter de i brefvet den 11 juli 1862 stadgade grunder, antingen särskildt för sig (Östra Kjerstorp) eller tillsammans med tionden och öfriga jorden åliggande utskylder till presterskapet.

Beträffande *klockarehelgonskylden* syntes densamma efter Lunds stifts landebok och öfriga handlingar i äldre tider hafva utgjorts inom flertalet församlingar i Skåne, Halland och Blekinge. I flera församlingar hade emellertid denna utlaga efter hand upphört att erläggas, i åtskilliga församlingar utan att upplysning lemnats af hvad anledning eller genom hvilket beslut så skett, men vanligen på grund af beslut

å kyrkostämman i samband med lönereglerng eller eljest, hvilka beslut ej blifvit öfverklagade och af sådan anledning fått lända till efterrättelse; hvarjemte helgonskylden i Balkåkra och Rebbelberga församlingar anslagit till komministern derstädes och sedermera ingått i den för presterskapet inom pastoratet verkställda lönereglerng. Enligt kammarkollegii uppgift utginge klockarehelgonskyld numera från 394 församlingar. I *Kristianstads* län utginge densamma i Engelholms stadsförsamling samt i 127 af länets 143 landsförsamlingar och erlades nämnda helgonskyld till skolväsendet i 66 församlingar (i 36 endast delvis) med ett beräknadt värde af 9,094 kronor 49 öre, till klockaren eller organisten i 94 församlingar (i 38 endast delvis) med ett beräknadt värde af 13,510 kronor 86 öre, jemte 3,3 hektoliter humle och 1 köräcka från Öraby till Ystad, samt till kyrkotjensten i öfrigt i 5 församlingar (i 2 endast delvis) med ett beräknadt värde af 574 kronor 74 öre. I *Malmöhus* län utginge klockarehelgonskyld i samtliga landsförsamlingar utom 22. Densamma erlades till skolväsendet i 122 församlingar (i 29 endast delvis) med ett beräknadt värde af 16,968 kronor 66 öre, till klockaren eller organisten i 122 församlingar (i 31 endast delvis) med ett beräknadt värde af 17,578 kronor 80 öre, samt till kyrkotjensten i öfrigt i 8 församlingar (i 4 endast delvis) med ett beräknadt värde af 607 kronor 68 öre. I *Hallands* län utginge klockarehelgonskyld endast i 41 af länets 86 landsförsamlingar. Densamma erlades till skolväsendet i 13 församlingar (i en endast delvis) med ett beräknadt värde af 849 kronor 31 öre, till klockaren eller organisten i 27 församlingar (i en endast delvis) med ett beräknadt värde af 3,235 kronor 83 öre samt till kyrkotjensten i öfrigt i 2 församlingar med ett beräknadt värde af 206 kronor 50 öre. I *Blekinge* län utginge klockarehelgonskyld eller klockareskäppa endast i 13 församlingar med ett beräknadt värde af 2,054 kronor 20 öre. Denna utskyld, som för närvarande utginge till klockare eller organist, hade i 8 af dessa församlingar (Augerum, Edestad, Förkärla, Hjortsberga, Listerby, Lösen, Thorhamn och Tjurkö) betraktats uteslutande såsom klockareskäppa samt komme därför också att upphöra så snart ny klockarelönereglerng enligt kungörelsen den 2 november 1883 träd i kraft. Ifrågavarande utlaga syntes deremot hafva ansetts såsom helgonskyld ej allenast i Jemshög, hvarest enligt bestämmelserna i resolutionen den 23 oktober 1868 angående lönereglerng för kyrkobetjeningen inom församlingen såsom lön åt klockaren utgjordes, bland annat, af innehafvare utaf jordbruksfastigheter 72 kubikfot 4 kannor spanmål, hälften råg och hälften korn, med ett beräknadt värde af 150 kronor 73 öre, utan äfven i Eringsboda, Mjellby, Mörrum och Tving, inom hvilka fyra senare församlingar denna utlaga med ett

beräknadt värde af 885 kronor 56 öre bibehållits vid ny löneroglering enligt nämnda kungörelse och dervid anslagits i Tving till församlingens förmån samt i de öfriga till klockaren.

Klockarehelgonskyld utginge således med tillsammans 63,663 kronor 16 öre, jemte 3,3 hektoliter humle och en köräcka från Öraby till Ystad, deraf erlægges till skolväsendet 26,912 kronor 46 öre, till klockare eller organist 35,361 kronor 78 öre jemte ofvannämnda naturprestationer och till kyrkotjensten i öfrigt 1,388 kronor 92 öre.

Vidare hade af handlingarna inhemtats:

att den till skolväsendet samt till »kyrkotjensten i öfrigt» anslagna helgonskylden i några församlingar vore anvisad lön åt viss skollärare eller åt den lägre kyrkobetjeningen (ringare, belgtrampare etc.), men i regel inginge till församlingarnas skol- och kyrkokassor, vanligen utan särskild disposition;

att i de församlingar, der helgonskyld nu utginge till klockare eller organist, denna utlaga, såvidt ny löneroglering enligt kungörelsen den 2 november 1883 egt rum och beslut dervid fattats om disposition af helgonskylden, för framtiden anslagits i 66 församlingar (i 29 endast delvis) med ett beräknadt värde af 8,868 kronor 61 öre till skolväsendet eller kyrkotjensten i öfrigt, hvaremot helgonskylden i de återstående församlingarna, med undantag endast för några få, som beslutat, att nämnda utlaga ej skulle utgå, sedan ny reglering trädt i kraft, fortfarande komme att tillfalla klockaren eller organisten;

att den helgonskyld, som nu erlades i Eljaröd och Ignaberga till skolväsendet samt i Stora Råby och Bjellerup till belgtramparen med ett beräknadt värde af tillsammans 167 kronor 62 öre, sedan ny reglering trädt i kraft, skulle tillfalla klockaren;

att det helgonskyldsbelopp, som erlades från hvarje socken, i medeltal utgjorde omkring 162 kronor, men vexlade betydligt med högst 487 kronor 25 öre från Reslöfs och lägst 12 kronor 13 öre från Vikens socken;

att helgonskylden, som endast undantagsvis erlades från lägenheter, syntes hvila på flertalet tiondeskyldiga hemman inom hvarje socken, från hvilken denna utlaga utginge, och vore sålunda mera allmänt derifrån fritagna endast prestgårdar, klockareboställen, annex- och mensalhemman, enkesäten samt säterier;

att nämnda utlaga ofta såsom af gammalt utginge med visst lika belopp af de flesta helgonskyldspligtiga egendommar inom socknen, men i flera fall fördelats emellan socknens jordbruksfastigheter dels efter

mantalet, det oförmedlade eller förmedlade, dels efter godheten, dervid stundom tiondesättningen lagts till grund; och hade i senare tid helgonskylden i åtskilliga församlingar blifvit utdebiterad på fyrk af de hemman, som förut utgjort densamma, på fyrk af tiondeskyldiga fastigheter, på fyrk af i mantal satt jord, på jordbruks- eller fastighetsfyrk, ja till och med på allmän fyrk;

att i flera församlingar ovisshet syntes råda, med hvilket belopp helgonskyld skulle utgå ej endast från socknen i dess helhet utan äfven från hvarje särskild egendom derinom, i hvilket afseende beträffande Örsjö socken den upplysning lemnats, att helgonskyld ej erlagts de senare åren, enär hvarken i landskontoret eller hos kammarkollegium någon längd kunnat erhållas, som utvisade, huru stort belopp af helgonskylden hvarje särskildt hemman skulle utgöra;

att helgonskylden vanligen vore, såvidt uppgift derom lemnats, bestämd i korn, stundom i råg, hafre, mjöl, malt, smör, humle, braxen, ål, tobis eller penningar, hvarjemte ett hemman, på sätt ofvan angifvits, i stället för helgonskyld, årligen utgjorde en köräcka från Öraby till Ystad;

att, der helgonskylden vore bestämd i persedlar, densamma i flera fall utginge in natura, särskildt till klockare, som ej ingått på ny löne-reglering, men oftast i penningar antingen efter fixt pris eller efter markegång (års- eller tioårig);

att, der helgonskylden löstes efter fixt pris, detsamma i allmänhet utgjorde medeltalet af medelmarkegångsprisen för åren 1874—1883, efter hvilket pris de ofvan angifna värdena af helgonskyldsspanmålen blifvit, der ej annorlunda uppgifvits, beräknade, men stundom 1883 års medelmarkegångspris eller annat på öfverenskommelse beroende pris;

att, enligt lemnad uppgift, till helgonskyld jemväl skulle vara att häntöra dels ett till storleken okänt spanmålsbelopp, som erlades från Gammalstorps och Ysane församlingar till Karlshamns läroverk och löstes med bestämdt pris, 3 kronor 69 öre i Gammalstorp och 2 kronor 23 öre i Ysane, dels ock 3 kronor 19 öre, som från Onsala församling skulle utgå till Lunds domkyrka såsom vaxljusmedel.

Af afgifna yttranden framginge följande:

Af församlingarna hade Björka, Borrie, Efverlöfs, Engelholms, Färlöfs, Stora Herrestads, Hishults, Ilstorps, Vestra Klagstorps, Knäreds, Stora Köpinge, Skabersjö och Törringe församlingar motsatt sig samt Bodarps, Härslöfs och Träslöfs församlingar ej påyrkat helgonskyldens afskaffande; Halmstads och Tosterups församlingar icke ansett önskligt, att helgonskylden för närvarande afskrefves; Sällstorps församling ansett

Afgifna
yttranden.

skäl ej föreligga att låta denna utlaga, som nu erlades efter jordbruksfyrk, utgå af allmän fyrk; Södra Mellby och Hvitaby församlingar uttalat den önskan, att helgonskylden, som vid tillämpning af ny lönereglering skulle utgå å jordbruksfyrk, redan nu måtte upphöra att utgå in natura och i stället utdebiteras efter medelmarkegångspris; Blentarps, Järrestads, Lindbergs, Söfde, Torpa, Veddige, Åhus, Södra Åkarps och Ås församlingar ansett, att helgonskylden borde bibehållas men fördelas efter andra angifna grunder; Borlunda och Skeglinge församlingar likaledes ansett, att helgonskylden borde bibehållas, men fördelas, dock först sedan nuvarande klockaren afgått från sin tjänst, efter det fyrktal Kongl. Maj:t med Riksdagen funne skäligt bestämma; Österslöfs församling föreslagit, att lindring skulle beredas de med helgonskyld betungade hemmanen, utan att likväl yttra sig i hvad mån eller till hvilket belopp detta borde ske.

Öfriga församlingar, hvilka yttrat sig i fråga om afskaffande af den till presterskapet ej utgående helgonskylden, hade uttryckligen tillstyrkt eller medgifvit detsamma eller ej haft något att deremot erinra, dervid dock Andrarums, Billinge, Drengsereds, Eringsboda, Lilla Harrie, Okome, Risekatslösa, Röstånga, Skummeslöfs, Spjutstorps, Stehags, Svensköps, Tolånga, Tryde, Tvings, Vanstads och Vidtsköfle församlingar ansett, att helgonskylden ej borde afskaffas under nuvarande klockares tjänstetid, innan ny reglering för klockaren trädte i kraft eller så länge helgonskylden vore till lön åt denne anslagen, Qviinge församling föreslagit, att afskrifningen borde ske successivt, äfvensom Bosjöklosters, Brönne- stads, Gustafs och Söderhveddinge församlingar såsom vilkor för afskrifningen uppställt, att ersättning för helgonskylden skulle utgå af stats- eller allmänna medel; Örtofta, att denna utlaga på ett eller annat sätt ersattes med ett i värde motsvarande belopp, samt Barsebäck, att förändrade grunder stadgades för kommunalutskylders utgörande i den rigtning att särskildt jordbruksfastighet i större utsträckning än nu vore fallet komme att bidraga till nämnda utskylder; hvarjemte uttalats af åtskilliga församlingar, att det belopp, som möjligen i helgonskyldens ställe kunde erfordras för de ändamål, till hvilka densamma varit anslagen, borde utdebiteras efter allmän fyrk eller liknande grund, samt af andra församlingar, särskildt sådana, inom hvilka helgonskylden anslagits till aflöning åt viss person, att för nämnda ändamål ett denna utlaga eller viss del deraf motsvarande belopp fortfarande borde, åtminstone under nuvarande löntagares tjänstetid, från församlingarna utgå, uttaxerad, såvidt bestämdt förslag derom framstälts i de af församlingarna afgifna yttranden, vanligen efter allmän fyrk eller liknande grund, men enligt förslag af Glemminge församling efter fyrk å helgonskyldspligtiga

hemman; och hade Träne församling, der helgonskylden till klockaren utginge in natura, förklarar sig villig att derest klockaren ej vore nöjd med kontant ersättning för helgonskylden, i stället inköpa erforderlig spanmål.

Af nuvarande *helgonskyldstugare* hade klockarne i Borlunda och Skeglinge, Bosjöklöster, Stora Köpinge, Mörrum, Näsrum, Norra Rörum och Hallaröd samt Vomb och Veberöd anhållit, att helgonskylden måtte utgå såsom hittills, åtminstone under deras tjenstetid, klockaren i Näsrum under framhållande, att vid leverering in natura af helgonskylden ett icke obetydligt öfvermål komme honom till del. Öfriga personer, i hvilkas löneförmåner inginge så kallad klockarehelgonskyld och som i ärendet sig yttrat, hade ej haft något att erinra mot helgonskyldens afskaffande i nuvarande form, om full ersättning på annat sätt bereddades dem. Åtskillige kyrkoherdar, klockare och andre, hvilka enligt hittills gällande bestämmelser varit från utgörande af helgonskyld fritagna, hade uttalat den uppfattning, att det belopp, som kunde erfordras i helgonskyldens ställe, ej borde på dem uttaxeras.

Sölvesborgs stads- och landsförsamlingar hade anhållit, att stadens eller läroverkets rätt till den helgonskyld af 18 tunnor 1 skäppa korn, som tillkommit läroverket från Mjellby, Gammalstorps och Ysane socknar i Blekinge län samt Ifvetofta socken i Kristianstads län, för framtiden måtte bibehållas oförkränt.

Sölvesborgs läroverks kollegium hade anfört, att, ehuru läroverket numera, i anseende till lemnad ersättning för helgonskylden och förändrad aflöningsstat, icke vore direkt beroende af denna utskyld, kollegium likväl ansett sig böra, särskildt med hänsyn till frågan om läroverkets indragning, söka häfda kommunens rätt till berörda, af ålder åtnjutna bidrag till underlättande af de kostnader staden kunde nödgas vidkännas för orduandet af sitt skolväsende i händelse af läroverkets indragning eller ombildning.

Kollegium vid Karlshamns allmänna läroverk, med hvilket rektors-embetet instämt, hade anfört, att läroverket hade en »inom kolumn specificerad inkomst» af 53 kronor 54 öre, bestående af medel utgående från landtkyrkorna inom Listers och Bräkne härad, hvaraf Gammalstorp betalade 3 kronor 69 öre samt Ysane 2 kronor 23 öre. Dessa medel uppbures af kontraktsposten i Listers och Bräkne kontrakt och öfversändes till läroverket samt bokfördes i skolräkenskaperna under titel: »Karlshamns skolestats aflöning från landtkyrkorna i Listers och Bräkne kontrakt.» Enligt kollegii förmenande utgjorde dessa medel emellertid icke någon ersättning för helgonskyld utan hade sitt upphof i frivillig öfverenskommelse, till stöd hvarför kollegium åberopat en af kosistorie-

notarien C. Westdahl utgifven afhandling »Bidrag till Blekingska läroverkens historia», hvilken innehölle: »Sedan presterskapet och allmogen i Listers och Bräkne härad år 1737 för sin del beslutat att hos landshöfdingen söka för kyrkorna utbekomma nämnde härads andel i det kapital, som kyrkorna haft att fordra hos kronan, emot åtagandet att till Karlshamns skolestats aflöning årligen erlægga 16 öre silfvermynt för hvarje tunna af kyrkans behållna tionde, meddelade landshöfdingen härå stadsfästelseresolution af den 24 maj 1737 och den 6 april 1738». Af denna anledning hade läroverkskollegiet bestridt, att Gammalstorps och Ysane församlingar befriades från erläggande af nämnda små belopp och lemnat bifall till en sådan befrielse endast under förutsättning, att Karlshamns allmänna läroverks lärare af statsmedel erhöle ersättning för den eventuella minskningen i sina inkomster.

Af *fögderiförvaltningens* yttranden hade inhemtats:

att kronofogdarne i Varbergs, Laholms och Halmstads fögderier afstyrkt bifall till den ifrågasatta afskrifningsåtgärden, såsom hvilande på orättvis grund; samt att kronofogden i Fjärö fögderi ansett, att annan utväg för frågans lösning knappast gäfves, än att staten öfvertoge helgonskyldens utbetalande till räntetagarne efter markegång eller annat lämpligt lösningspris, emot det att räntegifvarne finge sig densamma i vanlig ordning debiterad såsom i penningar fixerad skatt med rättighet, om så önskades, att få inlösa densamma med det kapital, som efter fastställd räntefot motsvarade skattens belopp.

Af *domkapitlens* yttranden framginge:

att af ledamöterna i *Göteborgs* domkapitel fem, enär de församlingar, som i frågan sig yttrat, ansett att helgonskylden ej längre borde utgå, tillstyrkt densammas afskaffande, under det fyra hemställt, att denna utskyld fortfarande måtte utgöras; samt

att domkapitlet i *Lund* anfört, att den till presterskapet anslagna helgonskyld, med undantag endast för Gammalstorps och Ysane församlingar, numera icke torde utgå efter andra grunder än öfriga jorden påhvilande utskylder till presterskapet, hvadan det icke syntes kunna ifrågasättas, att den skulle upphöra att utgå, så länge de fastställda löne-regleringarna ännu vore gällande; att, hvad anginge helgonskylden i öfrigt, som ursprungligen utgått endast till klockarnes aflöning men sedermera tagits i anspråk äfven för andra ändamål, företrädesvis kyrkotjensten i öfrigt och folkundervisningen, samt, der den icke till fixerad värde inginge i klockarelön, lagligen skulle, efter hvad domkapitlet antog, lösas af vederbörande betalningsskyldige efter medelmarkegångspris, densamma, då de särskilda behof, till hvilkas fyllande den anvisats,

fortfarande måste tillgodoses, icke kunde upphöra att utgå under annat vilkor, än att full ersättning därför bereddades och det så, att ersättning i de fall, der helgonskyld icke på grund af kungörelsen den 2 november 1883 angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster en gång för alla blifvit fastställd att utgå med visst belopp, komme att utgå med lösen efter medelmarkegångspris; samt att frågan, om denna ersättning borde beredas genom uttaxering efter det endast jordbruksfastighet eller såväl jordbruksfastighet som andra beskattningsföremål åsatta fyrktal eller också af statsmedel, vore en skatteregleringsfråga, som förmodligen borde lösas efter samma grunder, hvilka kunde varda tillämpade i andra liknande fall, men hvarom det icke tillkomme domkapitlet att yttra sig.

Af de yttranden som afgifvits af *Kongl. Maj:ts befallningshafvande*, framginge följande:

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Malmöhus* lön, som i likhet med Riksdagen hyste den uppfattning, att de uråldriga skatteförhållandena inom vårt land, såvidt möjligt, borde ordnas, hade för sin del hemställt, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en sådan utredning, som Riksdagen begärt.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kristianstads* län anförde, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande i likhet med Riksdagen och de flesta af församlingarna i länet, hvilka i frågan sig yttrat, ansåge, att det vore i hög grad önskvärdt, om den så kallade klockarehelgonskylden kunde upphöra att utgå, dels emedan den i allmänhet utginge efter gammalt gårdatal utan hänsyn till hemmanens storlek eller värde och förden skull äfven efter nuvarande förhållanden syntes vara ojemn och orättvis, dels ock därför, att det ofta vore ovisst, om och till hvilket belopp helgonskylden borde utgå, i hvilken händelse sådant måste bedömas efter hvad i hvarje fall kunde anses hafva häfd för sig; att af sistnämnda förhållanden också blifvit en följd, att helgonskylden på olika ställen utginge med högst olika belopp, samt att äfven sjelfva beloppen under tidernas längd undergått betydlig förändring genom beräkning i andra slag af mått än de ursprungliga; att på flera ställen församlingarna sjelfva afskaffat helgonskylden, antingen så att den fått aldeles upphöra att utgå, eller ock att de dertill skyldiga fastigheterna i stället fått erlägga viss penningavgift; att det säkerligen till undvikande af framtida tvister om erläggande af helgonskyld eller lösen därför vore bäst, om helgonskylden helt och hållet afskaffades utan att i dess ställe sattes någon kontant avgift, men att Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke obetingadt

kunde gå in derpå, då, såsom äfven skett, häremot med skäl kunde framhållas, att genom borttagande af denna endast af vissa fastigheter utgående utskyld, hvilken, antingen den användes till aflöning åt klockaren eller för kyrkotjensten eller folkundervisningen, bidroge till fyllande af ett kommunalt behof, större kraf måste ställas på öfriga skattskyldige och således en dessa fastigheter nu åliggande skattebörd öfverflyttas jemväl på skattskyldige, som icke innehade dylik fastighet, hvilket skulle innebära en orättvisa mot de senare; att Kongl. Maj:ts befallningshafvande därför funnit sig icke kunna tillstyrka den ifrågasatta åtgärden i annan mån, än att helgonskylden finge afskaffas i de församlingar, der redan så skett enligt församlingarnas laga kraftvunna beslut, äfvensom der genom sådant beslut, hvilket dock icke torde böra tillerkännas giltighet emot flertalet afgifna röster af skattskyldige, som icke innehade helgonskyldspålig fastighet, framdeles bestämdes, att helgonskylden skulle upphöra att utgå, samt att i de församlingar, hvilka fortfarande ville disponera helgonskylden, densamma borde omsättas och utgå i penningar efter samma eller liknande beräkningsgrund, som stadgats i 7 § af kungörelsen angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster, samt det omsatta värdet derefter i sammanhang med kommunalutskylderna efter fyrk utdebiteras på de fastigheter, som betalade helgonskyld.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Blekinge* län anförde, att, då genom brefvet den 17 september 1856 förordnats, att den till skolan i Sölvesborg af de inom två mil från staden belägna socknar utgående helgonskyld skulle från skolan skiljas och till församlingarna återställas, Sölvesborgs skola icke numera borde från Mjellby, Gammalstorps, Ysane och Ifvetofta socknar, hvilka vore belägna på mindre än två mils afstånd från staden, ega att åtnjuta någon helgonskyld; att, hvad anginge de från Gammalstorps och Ysane församlingar till Karlshamns allmänna läroverk utgående penningebelopp af tillhopa 5 kronor 92 öre, på grund af den utredning läroverkskollegiet lemnat i fråga om beskaffenheten af berörda ersättningsbelopp, borde kunna antagas, att detsamma ej vore att hänföra till helgonskyld, helst detsamma i så fall otvifvelaktigt hade blifvit från skolan skyldt och till församlingarna återställt, i likhet med hvad enligt förenämnda bref stadgats i fråga om den öfriga skolor inom Lunds stift förut tillagda helgonskyld; att helgonskyld till presterskapet syntes utgå endast till kyrkoherden i Gammalstorps och Ysane församlingars pastorat; att, då nämnda helgonskyld fortfarande borde utgå till honom för den tid den för 50 år från den 1 maj 1869 fastställda löneroglering ännu skulle ega bestånd, derest ej öfverenskommelse kunde mellan församlingen och kyrkoherden träffas derom,

att församlingen, emot befrielse från utgörande af helgonskyld, åtog sig byggnads- och underhållsskyldighet å prestgården, hvilken skyldighet hittills ålegat kyrkoherden ensam, Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge, att beslut om indragning af den med ifrågavarande kyrkoherdebeställning förenade helgonskyld för det närvarande ej kunde ifrågakomma, utan att frågan derom borde göras till föremål för särskild pröfning senast i sammanhang med fastställande af ny löneroglering för kyrkoherden; att helgonskyld i öfrigt uppgifvits utgå endast i Kristianopels, Tvings, Eringsboda, Lösens, Augerums, Tjurkö, Jemshögs, Mjellby och Mörrums församlingar; att det syntes Kongl. Maj:ts befallningshafvande sannolikt, att nämnda utlaga inom Kristianopels, Tvings och Eringsboda församlingar, hvilken der skulle utgå med en skäppa korn af hvarje hemmansnummer, i sjelfva verket ej utgjorde helgonskyld utan blifvit förblandad med den på samma sätt utgående så kallade klockareskäppan, hvilken, på grund af 13:de punkten i stadfästelsen den 9 juni 1747, tillkomme klockare i de församlingar inom länet, der reglering af klockarnes löneinkomster i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 2 november 1883 ännu icke blifvit genomförd; att otvifvelaktigt den spanmålsersättning af 2 kronor 50 öre från hvarje hemmansnummer, som tillkomme nuvarande klockaren i Lösens och Augerums församlingar jemväl från ön Tjurkö, hvilken förut tillhört Augerums församling, ej utgjorde ersättning för helgonskyld; att Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke med stöd af nu lemnade eller eljest hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande tillgängliga upplysningar tilltrorde sig kunna afgöra, huruvida angifna aflöningsförmån till klockaren i Mörrums och Jemshögs församlingar samt till klockaren och organisten i Mjellby församling vore att hänföra till helgonskyld; att, ehuru således den oegentlighet uppkommit, att inom åtskilliga församlingar kungörelsen den 2 november 1883 origtigt tillämpats så till vida, att den så kallade klockareskäppan, som förblandats med helgonskyld, icke blifvit helt och hållet indragen utan endast omsatt i penningar och anvisad för andra ändamål än klockarens aflönning, inom högst tre församlingar i länet helgonskyld eller ersättning därför verkligen tillkomme klockarne och inom Mjellby församling jemväl organisten; samt att, då härtill komme, att nämnda helgonskyld uppginge till jemförelsevis så ringa belopp, att dess upphörande och klockarens aflönande helt och hållet af medel, som sammanskötes efter de för kommunalutskylders utgörande i allmänhet stadgade grunder, ej skulle i nämnvärd mån betunga de församlingsmedlemmar, hvilka ej deltagit i helgonskylden, Kongl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrkt bifall till förslaget om afskaffande af den

helgonskyld inom länet, som möjligen inginge i aflöning till vissa klockare och till organisten i Mjellby församling, i den mån detta kunde ske utan kränkning af dessa kyrkobetjentes rätt, äfvensom att dem i stället för helgonskyld tillkommande löneförmåner af församlingarna borde utgöras efter de för kommunalutskylder stadgade grunder.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Hallands* län ansåge, att helgonskylden lämpligen kunde regleras på det sätt, att staten öfvertog dess utbetalning till vederbörande efter markegångspris eller annat lämpligt lösningssätt, mot det att den, som nu vore pliktig att utgöra utskylden, finge densamma sig i vanlig ordning debiterad såsom i penningar fixerad skatt, men med rättighet att, om så åstundades, lösa densamma med det kapital, som efter faststald räntefot motsvarade skattens belopp; från hvilken hemställen landssekreteraren i länet emellertid varit skiljaktig och anført, att helgonskylden tillhörde den kategori af de å jorden hvilande utskylder, som härledde sig från en tid, då man icke visste af någon annan till deltagande i allmänna onera på landet förpligtad befolkning än jordbrukaren och då man icke kände någon annan grund för dennes beskattning än det mantal han innehade; att man visserligen måste erkänna det billiga i, att den fasta egendomen åtminstone i fråga om vissa af dessa onera finge vidkännas större skyldigheter än andra beskattningsföremål, hvarom de af Kongl. Maj:t på förslag af Riksdagen eller efter dess hörande utfärdade nya lagar om skyldighet att deltaga i kostnaden för byggande af tingshus, prestgård och kyrka samt om väghållningsbesvärets utgörande på landet bure vittne; men att, hvad helgonskylden anginge, vid bedömande af huruvida denna kunde upphöra att utgå, icke borde lemnas ur sigte, att berörda utskyld, till hvilket ändamål den än ursprungligen varit anslagen, numera i *Hallands* län nästan uteslutande användes till klockarnes aflöning eller folkskoleväsendets behof och således för bestridande af utgifter, till hvilkas fyllande alla församlingsmedlemmars lika skyldighet att bidraga blifvit genom af Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med Riksdagens förslag utfärdade lagar bestämd; att, om derjemte hänsyn toges dertill, att helgonskylden, äfven om man uppskattade värdet af den del deraf, som fortfarande utgjordes in natura, till högst 1,000 kronor, icke inom de församlingar i *Hallands* län, der densamma användes för kyrkobetjeningens aflönande eller folkskoleväsendet, uppginge till högre belopp än sammanlagdt 4,500 kronor, att debiteringen och indrivandet af denna jemförelsevis obetydliga utskyld föranledde icke så litet besvär och trassel, att helgonskylden i åtskilliga församlingar redan för länge sedan syntes hafva afskaffats genom beslut,

som församlingarna utan tvekan om sin befogenhet härutinnan sjelfva fattat, samt att flertalet af de församlingar, hvilka begagnat sig af det dem lemnade tillfälle att i frågan sig yttra, förklarat sig ej hafva något emot, att ifrågavarande utskyld upphörde, landssekreteraren för sin del icke tvekade att tillstyrka, det helgonskylden, der densamma användes för folkskoleväsendets behof eller för aflönande af klockare eller andra kyrkobetjente, finge afskaffas, dock med skyldighet för vederbörande församling att, efter samma grunder som för kommunalutskylders utgörande vore stadgade, bereda löntagare, i hvars löneförmåner helgonskyld inginge, ersättning för den förlust, som genom berörda utskylds försvinnande skulle drabba honom, hvaremot i de fall der helgonskylden, såsom i Onsala församling, vore anslagen till vaxljusmedel åt Lunds domkyrka eller något liknande ändamål, det ville synas som om någon annan utväg för frågans lösning icke funnes, än att staten öfvertog utskyldens utbetalning till vederbörande efter markegångspris eller annat lämpligt lösningssätt mot det att den, som nu vore pliktig att utgöra utskylden, finge densamma sig i vanlig ordning debiterad såsom i penningar fixerad skatt, men med rättighet att, om så åstundades, lösa densamma med det kapital, som efter faststald räntefot motsvarade skattens belopp.

Af *kammarkolloqii* utlåtande inhemtades, att kollegium, — jemte tillkännagifvande, att då rektor vid Sölvesborgs läroverk genom bref den 17 september 1856 tillerkänts ersättning af statsmedel för den läroverket från Mjellby, Gammalstorps, Ysane och Ifvetofta socknar tillkommande helgonskyld, hvilken blifvit till församlingarna återstald, läroverkets eller stadens rätt till nämnda ersättning ej vore beroende af frågan om helgonskyldens upphörande; att särskild åtgärd ej påkallades för afskaffande af klockareskappan i Blekinge län, då församlingarna jemlikt kungörelsen den 2 november 1883 vore oförhindrade besluta om upphörandet af denna utlaga, i den mån det kunde ske utan kränkning af vederbörande löntagares rätt; att de till »Karlshamns skolestats aflöning från landtkyrkorna i Listers och Bräkne kontrakt» utgående medel af 53 kronor 54 öre, deraf Gammalstorp betalade 3 kronor 69 öre och Ysane 2 kronor 23 öre, på sätt Karlshamns läroverkskollegium och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län jemväl uppgifvit, icke utgjorde helgonskyld; att det belopp af 3 kronor 19 öre, som, enligt uppgift af pastor, årligen erlades från Onsala församling till Lunds domkyrka, utgjorde så kallade vaxljusmedel, hvilka efter särskilda bestämmelser numera utginge till universitetet i Lund och ej heller hade något med helgonskylden att skaffa; samt att enligt uppgifter, lemnade år 1878 till skatte-regleringskomitén, helgonskyld jemväl skulle utgå till kyrkorna i vissa

församlingar inom Göteborgs och Bohus län, men att de i nämnda uppgifter afsedda utskylder, äfven om de benämndes helgonskyld, icke hade något samband med den i Skåne, Halland och Blekinge utgående utlaga af samma namn, — anført,

att, då vid tillämpning af de regleringar utaf presterskapets löner, hvilka verkstälts på grund af förordningen den 11 juli 1862, den till presterskapet anslagna helgonskylden i sistnämnda tre landskap, med undantag endast för Gammalstorps och Ysane församlingar, antagligen komme att utgå efter samma grunder som öfriga jorden påhvilande utskylder till presterskapet, det icke borde ifrågasättas, att denna del af helgonskylden skulle upphöra att erläggas, så länge sagda löneregleringar vore gällande, Gammalstorp och Ysane församlingar obetaget att om förändradt sätt för utgörande af den presterskapet anslagna helgonskyld inom nämnda församlingar göra särskild framställning;

att, hvad deremot beträffade den till presterskapet ej anslagna helgonskyld, hvilken utginge efter föräldrade bestämmelser samt för ändamål, till hvilka en församlings alla medlemmar numera eljest enligt lag egde lika skyldighet att bidra, det väl vore önskvärdt om densamma, som ej längre kunde betraktas såsom en klockarne efter privilegierna för all framtid tillförsäkrad inkomst, kunde upphöra att utgå och blifva, då någon ersättning af statsmedel för helgonskylden icke, på sätt föreslaget blifvit, borde ifrågakomma, der så erfordrades ersatt med utdebitering efter samma grunder, som för kommunalutskylders utgörande vore stadgade, hvilket ej komme att medföra någon nämnvärd skatteförhöjning för de församlingsmedlemmar, som nu vore befriade från helgonskylds utgörande, men att kollegium, som med hänsyn till de inom de särskilda församlingarna rådande skiljaktiga förhållandena, funnit sig icke kunna tillstyrka en allmän och ovilkorlig föreskrift om helgonskyldens afskaffande eller om utdebitering inom församlingarna af densamma motsvarande belopp efter andra grunder, likväl ansett annan bestämmelse i angifna syfte ej böra meddelas, än att de församlingar i Skåne, Halland och Blekinge, inom hvilka utginge till presterskapet ej anslagen helgonskyld, medgäfves rättighet besluta, att densamma ej vidare skulle uppbäras, dock, för skyddande af vederbörande löntagares rätt, med förbehåll att församlingarna måtte vara skyldiga att efter ofvan angifna grunder bereda löntagare, i hvars tillförsäkrade löneförmåner helgonskyld inginge, ersättning för den förlust, som genom berörda utskylds försvinnande skulle drabba honom; samt att, der helgonskylden in natura vore till lön åt viss person anslagen, densamma måtte afskaffas endast så vidt denne dertill samtyckte.

Departementschefen hade vidare yttrat, att beträffande de under detta ärendes behandling uppkomna frågor om helgonskylds utgående till Sölvesborgs och Karlshamns läroverk samt Lunds domkyrka och klockareskåpan i Blekinge, borde desamma, på grund af de upplysningar, som af kammarkollegium lemnats, icke föranleda någon åtgärd.

I afseende å den till presterskapet anslagna helgonskyld framginge af hvad ofvan anförts, att sådan ännu utginge i en eller annan församling, der lönereglering ännu ej börjat tillämpas, men att vid löneregleringarna helgonskyld i gammal form bibehållits endast i ofvannämnda båda församlingar. Denna till presterskapet utgående helgonskyld vore en detsamma efter privilegierna tillförsäkrad inkomst; lika med kammarkollegium ansåge departementschefen deremot att, efter utfärdandet af Kongl. Maj:ts förordning angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster den 2 november 1883, detta icke vidare vore händelsen med klockarehelgonskylden; i följd hvaraf ärendet endast i förstnämnda del utgjorde föremål för kyrkomötets pröfning.

Härefter hade departementschefen angifvit de skäl, som föranledt honom att tillstyrka ett beslut afvikande från kammarkollegii angifna förslag.

Det borde icke kunna förnekas, att helgonskylden i allt väsentligt företedde en omisskännelig likhet med kyrkotionden. Båda vore lemningar af förflutna tidens skatteformer. Båda afsåge ursprungligen med kyrkoinstitutionen sammanhängande behof. Båda vore på jorden hvilande afgifter, som ursprungligen blifvit till visst belopp i spanmål eller andra naturprodukter hvarje hemman eller gård påförda. Båda hade slutligen under tidernas lopp, på grund af kronans ingripande, blifvit i större eller mindre omfattning dragna från sitt ursprungliga ändamål för tillgodoseende af andra allmänna behof; departementschefen erinrade i sistnämnda hänseende å ena sidan om den s. k. kronan behållna och den anordnade kyrkotionden samt å den andra om klockarehelgonskyldens användande för stadsskolornas behof. På båda syntes de omsättningsbestämmelser, som innehölles i kungörelsen den 11 maj 1855 i stor utsträckning hafva vunnit tillämpning. Klockarehelgonskylden hade emellertid på ett sätt, som icke blifvit fallet med den kyrkotionde, som fråntagits kyrkorna, sedermera i sin helhet återförts till församlingarna, hvilka enligt Kongl. Maj:ts förordning den 2 november 1883 — hvori en särskild omsättningsform bestämdes för den helgonskyld, som vid lönereglering bibehölles för klockaren — dessutom berättigats att besluta om helgonskyldens användande ej endast till

lön åt klockaren eller organisten utan äfven till uppehållande af kyrkotjensten i öfrigt eller till folkundervisningens behof. Enligt departementschefens förmenande borde denna i allt väsentligt förefintliga likhet mellan kyrkotionden och helgonskylden samt den eftersträfvade likheten i all jordbeskattning föranleda dertill, att om kyrkotiondegifvarne, såsom i föregående punkt af detta protokoll beslutits, befriades från sin skyldighet att utgifva tionde, helgonskyldsgifvarne jemväl måtte befrias från sin skyldighet att utgifva helgonskyld. Väl blefve den oundvikliga följden af helgonskyldens afskrifning, såsom vid all skattereglering, att den skattebörd, som nu hvilade endast på vissa fastigheter, öfverflyttades jemväl på andra skattskyldige, men det förefölle bättre, att en sådan omflyttning bestämdes genom statsmagternas beslut *lika* för alla församlingar, än att sådant, på sätt kammarkollegium föreslagit, gjordes beroende af församlingarnas beslut, hvilka beslut väl i allmänhet skulle komma att bestämmas af om helgonskyldsgifvarne vid frågans afgörande hade majoritet eller icke. Här vore ej heller att förbise, att de utgifter, som med helgonskylden bestredes, vore sådana, som eljest af alla församlingens skattskyldiga skulle utgöras, något som jemväl gälde om de i klockarelönerna ingående helgonskyldsposter.

Departementschefen hade därför hemställt, att Kongl. Maj:t, under förutsättning af kyrkomötets bifall i den mån frågan vore af beskaffenhet att böra kyrkomötets pröfning i laga ordning underställas, täcktes ör Riksdagen framlägga det förslag, förevarande proposition innefattar.

Under erinran att, på sätt ofvan meddelats, Riksdagen i skrifvelse den 6 maj 1891 hos Kongl. Maj:t anhållit om utredning och förslag angående helgonskyldens upphörande får utskottet, som icke haft något att invända emot hvad Kongl. Maj:t i detta ärende föreslagit, hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.